

UDC: 82.091

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНОЇ ІДЕЇ В ЕСЕ ВІРДЖИНІ ВУЛФ «ВЛАСНИЙ ПРОСТІР» ТА ГУМОРЕСЦІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «ВІН І ВОНА»: ПОРІВНЯЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Олена Турчанська

Кандидат філологічних наук, доцент,
Кафедра загальноправових і гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківський юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія» (УКРАЇНА),
76007, м. Івано-Франківськ, вул. Максимовича, 13,
e-mail: lena_turchanska@mail.ru

РЕФЕРАТ

Мета. Метою статті є здійснення типологічного аналізу есе Вірджинії Вулф «Власний простір» та новели Ольги Кобилянської «Він і вона» на ідейно-тематичному, стилістичному та образному рівнях тексту для виокремлення особливостей представлення феміністичного дискурсу в українській і британській літературах. **Дослідницька методика.** Дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні культурно-історичного, типологічного, та описового методів, що дозволило проаналізувати образну систему творів, виокремити основні феміністичні ідеї та художні засоби їх втілення. **Результати.** У статті досліджено художні особливості втілення феміністичних ідей у британській та українській національних літературах, у різних ракурсах розглянуто поняття «фемінізму». З'ясовано, що О. Кобилянська та В. Вулф реалізують феміністичну ідею по-різному, що обумовлено особливостями розвитку національних літератур та їхнього власного літературного досвіду. **Наукова новизна.** У статті вперше здійснено спробу компаративного аналізу есе Вірджинії Вулф «Власний простір» та новели Ольги Кобилянської «Він і вона». Підставою для такого аналізу став спільний проблемний та ідейно-тематичний стержень творів англійської та української письменниць – феміністична ідея, тема емансипації жінки в тогочасному суспільстві. **Практичне значення.** Стаття може бути використана для подальшого вивчення гендерної проблематики в українській та британській літературах, а також для висвітлення українсько-британських літературних зв'язків.

Ключові слова: фемінізм, жіноче письмо, жіноча історико-літературна традиція, феміністична теорія, феміністичний рух.

ARTISTIC PECULIARITIES OF THE FEMINIST IDEA IN VIRGINIA WOOLF'S ESSAY «THE ROOM OF ONE'S OWN» AND OLHA KOBLYANSKA'S HUMORESQUE «HE AND SHE»: COMPARATIVE AND TYPOLOGICAL ASPECT

Olena Turchanska

Ph.D in Philology, Assistant Professor,
Department of Law and the Humanities,
Ivano-Frankivsk Law Institute
of National University «Odessa Law Academy» (UKRAINE),
76007, Ivano-Frankivsk, 13, Maksymovych str.,
e-mail: lena_turchanska@mail.ru

ABSTRACT

Aim. The article deals with typological analysis of Virginia Woolf's essay «The Room of One's Own» and Olha Koblyanska's novel «He and She» on a subject, idea, stylistic and character text level to identify the

peculiarities of feminist discourse in the Ukrainian and British literatures. **Methods.** The research is based on the complex use of cultural, historical, typological and descriptive methods that help us to analyze the character system of the literary works and to distinguish the main feminist ideas and literary means. **Results.** The article examines literary peculiarities of the feminist ideas in the British and Ukrainian national literatures. The notion «feminism» is examined from different points of view. It is considered that O. Kobylanska and V. Woolf carry out the feminist idea in different ways due to the peculiarities of the development of national literatures and their own literary experience. **Scientific novelty.** The comparative analysis of Virginia Woolf's essay «The Room of One's Own» and Olha Kobylanska's novel «He and She» is carried out in the article for the first time. The reason for such analysis is a common idea and topic-based problem of the novels of English and Ukrainian writers – feminist idea, emancipation of a woman. **The practical significance.** The article can be used for further research of gender problem in the Ukrainian and British literatures and to highlight Ukrainian-British relations.

Key words: feminism, feminist writing, woman historic literary tradition, feminist theory, feminist movement.

Актуалізація гендерних студій у царині пострадянського літературознавства значною мірою детермінована ідеями американської і європейської феміністичної літературної критики. Наприкінці минулого століття появилася низка гендерних та феміністичних досліджень, нових концепцій дослідження художньо-літературного матеріалу. Вітчизняні наукові праці із проблем фемінізму (Віри Агеєвої, Тамари Гундорової, Ніли Зборовської, Соломії Павличко, Наталії Чухим та ін.) позначені значним впливом ідей американських і європейських феміністок Сімони де Бовуар, Монік Віттіг, Мері Воллстонкафт, Лус Ірігарей, Юлії Крістевої, Кейт Мілет, Елейн Шовалтер та ін.

Творчість буковинської письменниці Ольги Кобилянської, яка центром своїх творчих рефлексій обрала феміністичну ідею, стала об'єктом дослідження низки українських вчених-літературознавців, зокрема В. Агеєвої, О. Бабишкіна, М. Васильєвої, О. Вергановської, О. Вознюка, М. Грушевського, Т. Гундорової, І. Демченко, В. Драган, І. Каменської, С. Кирилюк, М. Комишанченка, М. Лещенка, Л. Луціва, Л. Магдалени, О. Маковея, М. Олійниченка, С. Павличко, К. Семенюк, Н. Томашука та інших. Не менше зацікавлення серед дослідників, і вітчизняних у тому числі, викликала творчість Вірджинії Вулф (Г. Батюк, Н. Жлуктенко, Е. Гончаренко, Н. Любарець, Б. Блекстоун, Дж. Леманн, М. Голдман, П. Рейд, Г. Мардер, Р. Боулбі, Н. Блек, Х. Генрі, М. Ніколчина та ін.). Попри велику кількість літературознавчих розвідок навколо творчих здобутків кожної із письменниць, нам видається цікавим погляд на їхню творчість в контексті порівняльно-типологічних зіставлень, що дозволить виокремити й увиразнити особливості національних літератур в контексті феміністичного дискурсу. Саме такий кут зору і визначає *актуальність нашого дослідження*.

Фемінізм як одна із найвпливовіших течій ХХ століття розглядається сучасним літературознавством у різних ракурсах: як суспільний рух за права жінок (феміністський рух), як комплекс соціально-філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних теорій щодо статусу жінки в суспільстві (феміністична теорія), і як соціально-культурна доктрина, спрямована на гуманізацію суспільства. У нашому дослідженні вихідним вважаємо трактування фемінізму як феміністичної теорії феміністичної критики, зосередженої на обґрунтуванні концепції «інакості жінки», жіночого письма, реконстру-

юванні жіночої історико-літературної традиції історіографії, перегляді патріархальних принципів, актуалізації природи жіночого тексту.

У нашій статті вперше здійснено спробу компаративного аналізу есе Вірджинії Вулф «Власний простір» та новели Ольги Кобилянської «Він і вона». Підставою для такого аналізу є спільний проблемний та ідейно-тематичний стержень творів англійської та української письменниць – феміністична ідея, тема емансипації жінки в тогочасному суспільстві. І В. Вулф, і О. Кобилянська центром своєї філософсько-поетичної рефлексії обрали узагальнений образ «нової жінки» і в своїх роздумах поставили її центром багатьох дихотомій: «жінка і література», «жінка та історичний процес», «жінка і чоловік», «жінка і людська свідомість», «жінка і матеріальний добробут», «жінка і свобода», «жінка і національний характер». Однак обидві письменниці реалізують свою феміністичну ідею по-різному, що, зрештою, закономірно, адже обумовлено особливостями розвитку національних літератур та їх власного літературного досвіду.

Метою нашого дослідження є здійснення типологічного аналізу есе Вірджинії Вулф «Власний простір» та новели Ольги Кобилянської «Він і вона» на ідейно-тематичному, стилістичному та образному рівнях тексту для виокремлення особливостей представлення феміністичного дискурсу в українській і британській літературах.

Обидві письменниці у своїх національних літературах стояли біля витоків і феміністичного руху, і феміністичної теорії. Так, «Ольга Кобилянська увійшла в українську літературу і в суспільне життя в той час, коли, хоч і з суттєвим запізненням, актуалізувалася проблема емансипації. Дискурс цієї проблеми вилився у свого роду „феміністичну практику”, невід’ємною часткою якої була діяльність Ольги Кобилянської» [3, с. 10].

Типологічну близькість творчості О. Кобилянської і В. Вулф відзначає у дисертації літературознавець І. В. Каменська: «Твори Ольги Кобилянської цікаві ще й тим, що емансипантки та їхні стосунки змальовані через призму світосприйняття жінки, наділеної відверто гуманістичними поглядами. Про несхожість жіночого і чоловічого світосприйняття докладно розмірковувала Вірджинія Вулф („Власний простір”), її думки багато в чому збігалися з художньою концепцією незнайомої їй письменниці. Порушуючи проблеми „жінка-письменниця і література”, свободи творчості, Ольга Кобилянська ввела в літературну галерею нових жінок, але не з античності чи середньовіччя, а із сучасності» [3, с. 12].

У нашому компаративному аналізі враховуємо також наукові висновки літературознавця І. Стешин щодо особливостей західноєвропейського та українського феміністичного дискурсів. Дослідниця вважає специфічною рисою українського жіночого руху його «загальнонаціональну соборну концепцію, яка включала в себе не тільки осі боротьби жінок за свої права, а й утверджувала обов’язки перед державою, нацією, народом», «обстоювання особливого призначення української жінки», тоді як представниці західноєвропейського фемінізму «акцентували на самоцінності особистості жінки, її праві на розвиток, свободу, творчий самовияв» [6, с. 16].

«Власний простір» В. Вулф – есе, написане на основі двох лекцій письменниці, прочитаних у жовтні 1928 року. Для свого твору «Він і вона» О. Кобилянська дала жанрове визначення гумореска, однак комічного сюжету читач не спостерігає, жартівливої тональності, за винятком окремих поверхових суджень лікаря-німця з приводу культури і звичаїв деяких слов'янських народів, читач також не відчуває, тому з погляду літературознавства це скоріше есе, написане у вигляді чи то щоденника, чи то сповіді, і оформлене як позавізуальний діалог двох статей, втілених в узагальнених образах Її та Його. Адже як і для жанру есе, для твору «Він і вона» визначальними є такі ознаки, як суб'єктивізм, філософське трактування теми, довільність композиції, щоправда, для української літератури кінця ХІХ ст. жанр есе ще був не відомим. Таким чином, за жанровою співвіднесеністю твір В. Вулф «Власний простір» та О. Кобилянської «Він і вона» майже ідентичні.

Феміністична ідея у «Власному просторі» В. Вулф реалізується через такі тематичні складові, як фази розвитку жіночої літературної традиції, матеріальні детермінанти жіночого письменства, особливості жіночої свідомості, життєвого, а відтак і літературного досвіду. У творі української письменниці феміністична ідея втілюється через гармонію тілесного і духовного, адже, з одного боку, обстоюється право жінки на освіту, а з іншого – Він і Вона (домислює читач із фінальної фрази «І так вона вже моя суджена: її родичі знають вже про се, і я йду тепер до неї на чай» [4, с. 353]) створять гармонійний шлюб, побудований на взаєморозумінні та рівноправності статей.

У порівнюваних творах центральним образом є узагальнений образ жінки, але в кожній із письменниць він вплітається у смислову і поетичну канву тексту по-різному. Так, у В. Вулф – це жінка-письменниця, що постійно перебуває на маргінесі літератури через домінування патріархальної традиції. В. Вулф досліджує статус жінки не тільки в літературі, а в мистецтві загалом, і приходить до висновку, що «будь-яка обдарована жінка в шістнадцятому столітті збожеволіла б або покінчила б життя самогубством чи завершила б свої дні в самотності десь на хуторі заляканою напівчаклункою-напіввідьмою», бо «її інстинкт непокори неминуче привів би її до втрати і фізичного, і психічного здоров'я» [8, с. 47]. Саме таке несприйняття суспільством жінки-митця зумовило анонімність багатьох творів, а іноді – прикриття чоловічими псевдонімами, що з одного боку можна розглядати як капітуляцію перед усталеними канонами, а з іншого, як певну гру, чи, швидше, імітацію прийняття чоловічих правил гри. «Керер Белл, Джорж Еліот, Жорж Санд – усі вони жертви внутрішньої боротьби, про що говорять і їхні твори. Вони марно намагалися приховатися під чоловічими іменами. Так вони віддали данину започаткованій протилежною статтю традиції..., згідно з якою популярність жінки огидна. Анонімність у них у крові» [8, с. 48]. Крім анонімності, жіночому письменству стояла на перепоні постійна боротьба із самим собою, всі можливі форми відчаю і розгубленості. Досліджуючи питання жіночої творчості зі скрупульозністю науковця (поєднання наукового і художнього стилів загалом характерне для жанру есе), В. Вулф використовує діахронічний метод, адже веде своє дослідження у межах 16–19 ст., тобто хоче побачити явище жіночої

творчості у розвитку, в позитивній динаміці. Але, на жаль, змушена констатувати, що в 19 ст. майже нічого не змінилося, та іронічно-зневажливі щодо жінки афоризми минулих століть «жінка, яка грає на сцені, нагадує собаку, який танцює», «жінка, яка пише музику, схожа на собаку, що ходить на задніх лапах» не втратили своєї актуальності. А причину такої живучості стереотипу щодо обдарованої жінки В. Вулф вбачає в «темному чоловічому комплексі, котрий так сильно вплинув на жіночий рух, з тим глибинним пристрасним бажанням не стільки принизити її, скільки винищитися самому, яке повсюдно примушує його ставати їй на перешкоді не тільки на шляху до мистецтва, а й до політики, навіть коли ризик для нього виявляється мізерним, а претендентка скромною та відданою» [8, с. 52–53].

Детально аналізуючи тематичну і жанрову домінанту жіночої творчості, В. Вулф приходить до висновку, що «літературні вправи жінки на початку дев'ятнадцятого сторіччя полягали в спостереженні характерів, у аналізів емоцій. Її чуття було виховано протягом сторіч під впливом спільної вітальні. На ній викарбувалися почуття людей. Особисті взаємини були завжди перед очима» [8, с. 64]. З огляду на це, улюбленим жіночим жанром був роман, а причин тому декілька: по-перше, колективний жіночий досвід виробив методу аналізу характерів та емоцій, по-друге, поезія і драма вимагає зосередженості, спокою і наявності власного простору, яких жінкам завжди бракувало («Якщо жінка писала, вона мала це робити у спільній вітальні... у жінки ніколи немає й півгодини..., які вона могла б назвати своїми – її завжди відволікали. Адже в таких умовах набагато простіше писати прозу, ніж поезію чи драматургічні твори. Це потребує меншого зосередження» [8, с. 63]), по-третє, роман був достатньо молодим жанром літератури, щоб залишатися м'яким у її долонях.

Попри жанрову монотонність жіночого письма, йому притаманні й ідейно-тематична обмеженість, обумовлена браком досвіду, який, в свою чергу, залежав від її свободи, чи, радше, несвободи. «Жінка не могла мандрувати на самоті. Вона ніколи не подорожувала; ніколи не каталася Лондоном на омнібусі; не снідала сама в кафе» [8, с. 65], і «якби Толстой жив у вигнанні, в ізоляції з одруженою жінкою, „відрізаний від того, що називають світом”, водночас пропагуючи своє моральне вчення, я думаю, він навряд чи спромігся б написати «Війну і мир» [8, с. 68]. Отже, і жінку в літературі, і літературу в жінці В. Вулф ставить в залежність від світу матерії, а вужче – власного простору, власної кімнати. Цю тезу англійська письменниця висловлює у вигляді тези-припущення на початку есе: «жінка мусить мати гроші й власну кімнату, якщо вона хоче щось написати», протягом всього твору вона шукає і знаходить аргументи для підтвердження цієї тези, і, зрештою, наприкінці твору ще раз подає цю думку у вигляді істинного твердження: «Інтелектуальна свобода залежить від матеріальних умов. Поезія залежить від інтелектуальної свободи. А жінки були бідними не лише протягом двох сотень років, а від початку часів. У жінок було менше інтелектуальної свободи, ніж у синів афінських рабів. Тож у жінок шансів займатися поезією було ще менше, ніж у вуличного собаки. Саме тому я й поставила такий наголос на грошах і власній кімнаті» [8, с. 104].

Разом з тим, В. Вулф розуміє і неминучу розбіжність статей і трактує їх вічну боротьбу як боротьбу протилежностей, що вимагає велетенської сили, відваги і самовпевненості. Письменниця, застосовуючи один із законів діалектики про боротьбу і єдність протилежностей, приходять до досить несподіваного навіть для себе висновку про природу людської свідомості: «В кожному з нас живуть дві сили – чоловіча й жіноча. І в чоловічому мозку чоловік переважає жінку, а в жіночому – жінка переважає чоловіка. Нормальний і зручний стан буття досягається, коли вони гармонійно живуть разом у духовному співробітництві... саме коли відбувається це злиття, свідомість запліднюється й використовує всі свої здібності. Можливо, суцільно чоловіча відомість не може творити, так само, як і суцільно жіноча» [8, с. 94]. Транслюючи цю думку в царину літературної творчості, В. Вулф відзначає в чоловічому письмі брак енергії навіювання, що є прерогативою письма жіночого. Для того, щоб твір мистецтва був довершеним, в свідомості митця, на думку авторки, повинна відбутися певна «співпраця між чоловіком і жінкою» – «має здійснитися певне одруження протилежностей» [8, с. 100].

Якщо англійська письменниця інтерпретує образ жінки в літературі в діахронічному розвитку – протягом чотирьох століть, то в О. Кобилянської узагальнений жіночий образ, представлений у творі займенником «Вона», статичний, репрезентований авторкою тільки на синхронному зрізі кінця ХІХ ст. В аналізованому творі «Він і вона» є динаміка дії: від самотніх роздумів двох незнайомців протилежних статей до випадкового знайомства і заручин. Динамічним також є образ чоловічої статі. Твір розпочинається майже ворожими роздумами чоловіка про жіночу стать: «З бабами не хочу жодного діла мати, абсолютно жодного! Се народ примхований, вибагливий, повний самолюбства <...> В поглядах ограничений, дитинний – що ж мені з ним, з сею мозаїкою чуття? Впрочім, одна – як друга» [4, с. 333]. З розвитком дії агресивний тон змінюється на лірично-сповідальний: «Тепер я вже знаю, що мені нема без неї життя, що моя сила без неї є нічим, що без неї не можу жити!» [4, с. 351]. Отже, якщо у В. Вулф центральним образом есе «Власний простір» є узагальнений образ жінки, а узагальнений образ чоловічої статі виступає тільки тлом динаміки жіночого образу, то в О. Кобилянської немає концептуальної вищості жіночого образу, Він і Вона – образи рівноправні, адже композиційно твір сконструйовано як монологи-роздуми протилежних статей.

Ідейно-тематична особливість твору О. Кобилянської полягає в тому, що письменниця спробувала подивитися на жінку очима чоловіка, вона відгадувала чоловічі погляди на роль і місце жінки в сім'ї і суспільстві. Більше того, вона обрала для свого дослідження не просто чоловічу свідомість, детермінувала чоловічу свідомість національною компонентою – Він за національністю німець. На нашу думку, обрання німецької національності було не випадковим. Текст твору рясніє цитатами із Ніцше, улюбленого німецького філософа-волютариста буковинської письменниці. Епіграф до твору авторка також взяла із його книги «Так говорив Заратустра»: «Людина є щось таке, що його треба побороти» [4, с. 333]. Більшість літературознавців говорять про інтерпретацію філософії Ніцше на українському ґрунті саме в особі О. Кобилянської, яка сама

свідомо і відверто писала у своїх листах та автобіографії про цей вплив на неї. Носієм ніцшеанських ідей в аналізованому творі виступає Вона. Однак розуміння фрази, винесеної на початку твору як епіграф, еволюціонує через зміну життєвого досвіду. Для жінки, яка постійно думає про свою хворобу, цей вислів розуміється як неминучість смерті: «Чоловік – то щось таке, що його треба побороти, – каже той Заратустра. Не знаю, але думаю так часто над сим реченням, а тоді кажу собі звичайно: «Мене поборе смерть» [4, с. 337]. Але коли завдяки Йому з'явилася надія на життя, то ця фраза набула абсолютно нового значення: «Чоловік, справді, щось таке, що його треба побороти <...> Як то він казав? «Сю недугу поборемо напевно». Він сказав се так по-доброму і так щиро, що я йому вірю. Все наново мушу застановлятися над його словами. Отже, я ще можу жити! Жити!.. жити!..» [4, с. 348]. Таким чином, письменниця вкладає в уста своєї героїні власні висновки: побороти в людині треба насамперед стереотипну свідомість, що дозволить по-новому дивитись на життя навколо себе.

Однак деякі твердження Ніцше, виголошені Заратустрою, викликають у тексті твору полеміку, насамперед ті, що дискримінують жіночу стать, наприклад, його фраза «Як ідеш межи жінки, то не забудь батоба» і говорить про це не Вона, а Він: «Іти, напр., мені до неї з батобом, перед її ніжну, тиху істоту стати з батобом, немов той переможець звірів перед бестій, що скрегочуть зубами. Ні, Заратустро, феноменальне явище єсть твій творець, але тут облямувався він фатально. Вже як є, так є, але жінки така ніжна раса, а коли вони в не однім невикінчені і недозрілі, то винуваті тому лиш ми самі – їх пани і їх оборонці» [4, с. 338].

Якщо в есе В. Вулф простежується не тільки історія зародження і розвитку феміністичного руху, але й історія опору цьому рухові з боку чоловічої статі і сильної патріархальної традиції в літературі, то у творі української письменниці чоловік досить розсудливо ставиться до теми емансипації жінки: «Її емансипація гарна і лагідна, отже, розуміється само собою, що бажання такої жінки радо сповняться. Вона поступає собі без сумніву, як хоче, не держиться судорожно старосвітських упереджень і кухнею пахучих чеснот буденщини, не орудує, ніби зброєю задля «охорони», тим фарисейським шаблоновим «добрим тоном», під котрого плащем і лижеться і грішиться так погано. Вона є, власне, наскрізь інтелігентною, і осталася помімо емансипації жінчиною» [4, с. 342–343]. Думається, чоловіча позиція більшості тогочасного суспільства далеко не відповідала думкам лікаря-німця, радше такою її хотіла бачити письменниця.

О. Кобилянська в один голос із В. Вулф звертає увагу на обмеження жіночої свободи («як тяжко бути нині жінчині цілковитою і свобідною людиною, бути лиш для себе як та квітка, як та зоря» [4, с. 335]), тому спочатку героїня О. Кобилянської відкидає будь-які думки про одруження, бо розуміє його як несвободу. Але подальший розвиток дії – взаємна закоханість пари – змінюють її погляди на шлюб. Літературознавець О. Драган з цього приводу пише, що дійсність перешкоджає героїням О. Кобилянської здійснити свої сподівання, самотійно здобути якесь становище в суспільстві, тому вони все-

таки виходять заміж. Тому О. Кобилянська не змалювала ні однієї жінки, щасливої без подружжя-материнства [див.: 1, с. 103]. Натомість В. Вулф спостерегла закономірність, що більшість жінок-письменниць були або неодруженими, або ж не мали власних дітей, тобто енергію материнства вони сублімували в творчість.

Отже, здійснюючи компаративний аналіз гуморески «Він і вона» О. Кобилянської та есе «Власний простір» В. Вулф, можна зробити наступні висновки: обидва твори ідейно-тематично близькі, адже і британська, й українська письменниці обрали центром своїх творчих роздумів феміністичну тему, яка до цього часу в літературному процесі обох літератур майже не осмислювалася. Однак втілюють феміністичну ідею письменниці по-різному. Центральним образом «Власного простору» В. Вулф виступає узагальнений образ жінки-письменниці, що прагне до творчої реалізації, пробиваючись крізь стійку завісу сильної патріархальної традиції. Героїня О. Кобилянської роздумує над реалізацією жінки насамперед в суспільстві, спираючись при цьому на філософську концепцію Ф. Ніцше. Першим кроком до цієї реалізацію в української письменниці виступає самоусвідомлення нею своєї ідентичності, освіченість, а другим кроком – гармонійний і рівноправний шлюб. Якщо англійська письменниця інтерпретує образ жінки в літературі в діахронічному розвитку – протягом чотирьох століть, то в О. Кобилянської узагальнений жіночий образ, представлений у творі займенником «Вона», статичний, репрезентований авторкою тільки на синхронному зрізі кінця XIX ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драган О. Моделі вияву філософії Ф. Ніцше в українській літературі : наближення та інтерпретація // Українське літературознавство : міжвід. наук. збірник. — Львів, 1995. — Вип. 61. — С. 92–108.
2. Грицай О. Ольга Кобилянська. Літературно-критичний нарис // Літературно-науковий вісник. — 1922. — № 2. — С. 235–250.
3. Каменська І. В. Концепт подвійного семантичного поля у творчості Ольги Кобилянської (за творами «Ніоба», «Valse melancolique», «Некультурна», «Земля», «Через кладку») : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / І. В. Каменська. — Київ, 2003. — 20 с.
4. Кобилянська О. Він і вона: гумореска / О. Кобилянська // Твори в 2 т. / О. Кобилянська. — Київ : Дніпро, 1983. — Т. 1. — С. 333–353.
5. Шовалтер Е. Феміністична критика у пущі // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [за ред. М.Зубрицької]. — Львів : Літопис, 2001. — С. 680–709.
6. Стешин І. О. Художнє втілення феміністичної ідеї в найновішій британській і українській прозі (А. Картер, О. Забужко) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / І. О. Стешин. — Тернопіль, 2002. — 18 с.
7. Вергановська О. Дещо про Ольгу Кобилянську // Літературно-науковий вісник. — 1926. — № 1. — С. 43–51.
8. Вулф В. Власний простір ; [пер. з англ.] / Вірджинія Вулф. — Київ : Видавничий дім «Аль-тернативи», 1999. — 112 с.

REFERENCES

1. Drahan, O. (1995), “Models expression of Nitsche’s philosophy in the Ukrainian literature: approach and interpretation” [“Modeli vyiyavu filosofii F. Nitsche v ukrainskii literaturi:

- nabluzhennia ta interpretatsiia”], *Ukrainske literaturoznavstvo: mizhvidomchyi naukovyi zbirnyk*, Issue 61, pp. 92-108. (in Ukrainian).
2. Hrytsai, O. (1922), “O. Kobyljanska. Literary critical essay” [“O. Kobyljanska. Literaturno-krytychnyi narys”], *Literaturno-naukovyi visnyk*, No. 2, pp. 235-250. (in Ukrainian).
3. Kamenska, I.V. (2003), *The concept of a double semantic field in the literary works of Olha Kobyljanska* (“Nioba”, “Valse melancolique”, “Uneducated”, “the Earth”, “Through the footway”): Author’s thesis [Kontsept podviinoho semantychnoho polia u tvorchosti Olhy Kobyljanskoi (za tvoramy “Nioba”, “Valse melancolique”, “Nekulturna”, “Zemlia”, “Cherez kladku”): avtoref. dis. ... kand. filol. nauk], Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).
4. Kobyljanska, O. (1983), He and she: humoresque, *O. Kobyljanska. Works in 2 vols. Vol. 1* [Vin i vona: humoreska, Tvory v 2 t. T. 1], Dnipro, Kyiv, pp. 333-353. (in Ukrainian).
5. Showalter, E. (2001), “Feminist criticism in the Wilderness”, *Anthology of world literary and critical thinking of the XX century*, in Zubrytska, M. (Ed.) [“Feministychna krytyka u pushchi”, Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st.], Litopys, Lviv, pp. 680-709. (in Ukrainian).
6. Steshyn, I.O. (2002), *Artistic implementation of the feminist idea in the new British and Ukrainian prose (A. Karter, O. Zabushko)*: Author’s thesis [Khudozhne vtilennia feministychnoi idei v nainovishii brytanskii i ukrainskii prozi (A. Karter, O. Zabushko): avtoref. dis. ... kand. filol. nauk], Ternopil, 18 p. (in Ukrainian).
7. Verhanovska, O. (1926), “Some facts about Olha Kobyljanska” [“Deshcho pro Olhu Kobyljansku”], *Literaturno-naukovyi visnyk*, No. 1, pp. 43-51. (in Ukrainian).
8. Woolf, V. (1999), *A Room of One’s Own*, trans. from Eng. [Vlasnyi prostir, per. z angl.], Alternatyvy, Kyiv, 112 p. (in Ukrainian).

